

Leven en Werken van P. Christianus Lupus

Onderhavig artikel wil in korte trekken het leven en de werken van Christianus Dewolf, beter bekend onder zijn Latijnse naam Lupus, voorstellen.

In een eerste paragraaf behandelen wij zijn leven, om in een tweede een summiere uiteenzetting te geven van zijn litteraire productie.

§ 1. LEVENSSCHETS VAN CHRISTIANUS LUPUS.

Christianus Lupus werd geboren den 17 Juni van het jaar 1611 te Ieper, zoon van Christianus en Francisca Tourioet ¹⁾. Van zijn jeugd weten wij nog, dat hij in rethorica student was van de bekende Pater Hinschius, en dat hij op vijftienjarige ouderdom vroeg om opgenomen te worden in de orde van de Eremieten van Sint Augustinus ²⁾

¹⁾ Cfr *Professie-acte*. Hier vinden wij zijn naam gespeld De Woulf, terwijl gelijktijdige documenten de schrijfwijze De Wulf, Dewolf of De Wolf gebruiken. De moderne geleerden schijnen de voorkeur te geven aan De Wulf.

Naast de geciteerde studies hebben wij bij het samenstellen van deze biografie gebruik gemaakt van volgende registers uit het provinciaal archief der PP. Augustijnen te Gent: Fonds provincialia, n^{rs} 1 en 2: *Liber capitulorum et visitationum*, t. I (1569-1647), t. II (1648-1689); Fonds Gent, n^r 2: *Liber obligationum conventus Gandavensis*; Fonds Ieper, *Liber professionum Iprensis*; Fonds Leuven, n^r 30: *Liber resolutionum conventus Lovaniensis*, t. I (1631-1662). Verder hebben wij geraadpleegd het handschrift van I. SPYLIAERT, *Historia monasteriorum Iprensium* (17e eeuw), berustend in hetzelfde archief.

²⁾ H. QUENTIN, *Jean Dominique Mansi et les grandes collections conciliaires. Etudes d'histoire littéraire, suivies d'une correspondance inédite de Baluze avec le cardinal Casanate, et de lettres de Pierre Morin, Hardouin, Lupus, Mabillon et Montfaucon*, Parijs, 1900, blz. 171, nota 1.

Na zijn professie, 18 April 1629, studeerde hij wijsbegeerte in het klooster van Gent ³⁾, waarna hij zijn theologische studies te Leuven voltooide ⁴⁾.

Na het voleindigen van zijn voorbereiding sturen zijn oversten hem naar Keulen, waar hij belast wordt met de opleiding van zijn jongere confraters. Hier knoopt hij kennis aan met de nuntius Fabius Chisius, de latere Paus Alexander VII. Deze eerste ontmoeting zou, naar het oordeel van zijn eerste biograaf, uitgroeien tot ware vriendschap ⁵⁾.

Erg lang duurt dit Keuls verblijf niet. In 1640 wordt hij belast met een cursus in de scholastieke theologie aan de Augustijnse school te Leuven, en dus medegerekend onder de professoren van de Unversiteit ⁶⁾. In deze stad behaalt hij het jaar daarop zijn Licentiaat in de theologie, en krijgt bij het *Capitulum intermedium* van 1642 de toelating om zich voor te bereiden tot de graad van doctor ⁷⁾.

Na een kort verblijf in zijn geboortestad komt hij terug naar de Brabantse stede om er zijn studie volledig af te maken ⁸⁾.

Zijn doctoraat zou hij slechts behalen na verschillende moeilijkheden. In 1640 was de *Augustinus* van Jansenius verschenen, en begon de strijd tussen voor- en tegenstanders stilaan vorm te krijgen. De anti-Augustinus-gezinden hielden niet alleen de doctrine van hun tegenstrevers in het oog, maar ook de personen zelf werden onder scherpe controle gehouden. Het spreekt vanzelf dat, als het gerucht verspreid werd, dat verschillende Augustijnen de *Augustinus* hadden goedgekeurd, deze orde het voorwerp werd van een doorgedreven bespieding. Lupus schijnt in deze kwestie zeer verdacht, daar er regelmatig verslag wordt uitgebracht over zijn doen en laten bij de Nuntius. Het komt zelfs zover, dat men hem verbiedt het doctoraat te behalen ⁹⁾.

Midden 1650 vinden wij hem te Dowaaï, waar hij aan de

³⁾ Cfr *Liber obligationum conventus Gandavensis*, blz. 89.

⁴⁾ *Liber resolutionum conventus Lovaniensis*, blz. 40, waaruit blijkt, dat Lupus door het kapittel aanvaard wordt voor het ontvangen van het diaconaat.

⁵⁾ J. SABATINI, *Vita Christiani Lupi*, Leuven, 1682.

⁶⁾ *Liber capitulorum*, t. I, blz. 272.

⁷⁾ *Liber capitulorum*, t. I, blz. 279.

⁸⁾ *Liber capitulorum*, t. I, blz. 342.

⁹⁾ L. CEYSSENS, *Jansenistica. Studien in verband met de Geschiedenis van het Jansenisme*, Mechelen, 1950, blz. 145.

kloosterschool godgeleerdheid doceert en optreedt als objectant in de Hallen van de Universiteit. Zijn voorliefde voor de bisschop van Hippo is hier zeer duidelijk aan het licht getreden ¹⁰⁾.

De hetse rond zijn naam gemaakt blijft voortduren. Zijn tegenstanders beschuldigen hem van Jansenisme en andere dwalingen meer, om hem uit de baan te ruimen. Gelukkig kan hij op vrienden rekenen, die niets onverlet laten om hem toch tot de graad van doctor te zien promoveren. Zij nemen hun toevlucht tot de generaal van de orde, en trachten langs deze om bij de Paus te bewerken, dat het bevel van de Nuntius zou verbroken worden ¹¹⁾. Hun pogen wordt weldra met succes bekroond, en op 4 Februari 1653 behaalt Lupus het doctoraat in de Theologie ¹²⁾.

Ondertussen is Innocentius X gestorven en opgevolgd door Alexander VII. Deze verandering in het opperhoofd van de Kerk schijnt de vroegere vijanden van Lupus een gunstige gelegenheid om hun aanklachten opnieuw naar voren te brengen, en uiteen te zetten aan Paus en Nuntius. Ditmaal schijnt hun opzet meer geluk te kennen. Langs de generaal van de orde om wordt Lupus naar Rome ontboden om zich te verdedigen bij de Paus. Alle beschuldigingen weet hij echter glansrijk te weerleggen, en hij toont aan, dat hij zich volledig aansluit bij de leer van de H. Augustinus en Sint Thomas. De Paus vindt deze rechtvaardiging voldoende, en moedigt Lupus aan voort te gaan op de ingeslagen weg. Hij schenkt hem zoveel vertrouwen, dat hij hem bij zich wil houden, maar uiteindelijk komt Lupus, na een vijfjarig verblijf te Rome, weer naar Leuven terug. Hij brengt een breve mede van de Paus, waarbij aan de Universiteit wordt verklaard, dat de Kerk de leer van Augustinus en Thomas voor heilig houdt, en dat hun doctrine gedoceerd mag worden ¹³⁾.

Het jaar van zijn terugkeer uit Rome wordt Lupus benoemd tot lid van de stricte faculteit ten titel van regulier ¹⁴⁾.

Met betrekking tot de biechtpraktijk zijn nieuwe vragen gerezen, of liever de twist omtrent *attritio* en *contritio* is doorge-

¹⁰⁾ I. SPYLIAERT, *Historia monasteriorum Iprensium*, blz. 56.

¹¹⁾ L. CEYSSENS, *Jansenistica*, blz. 70-71, 145-146.

¹²⁾ N. DE TOMBEUR, *Provincia Belgica Ord. FF. Eremitarum S. P. Augustini*, Leuven, z. j., blz. 48.

¹³⁾ I. SPYLIAERT, *Historia monasteriorum Iprensium*, blz. 105-106.

¹⁴⁾ F. CLAEYS-BOUÁERT, *Contribution à l'histoire de la députation envoyée à Rome en 1677-1679*, in *Miscellanea in hon. A. De Meyer*, t. II, blz. 1132.

drongen tot de rangen van de beroepstheologanten ¹⁵). In 1666 publiceren Lupus en zijn confrater Farvacques een verdediging van de contritionistische leer, maar worden reeds het jaar daarop van antwoord gediend door M. Le Dent ¹⁶).

In een brief van Lupus aan P. Bona, een invloedrijk Cistercienser te Rome, vinden wij allusies op de strijd te Leuven, en de mededeling, dat hem gevraagd werd een boek samen te stellen om de attritionisten te weerleggen ¹⁷).

Na het verschijnen van het antwoord van Le Dent vindt de Nuntius, dat de controverse een te grote opschudding verwekt, en brengt verslag uit te Rome. Hierin laat hij doorschemeren, dat de tussenkomst van de hogere hiërarchie meer dan wenselijk is. Ook kan men uit de brief afleiden, dat Lupus eigenlijk buiten zijn wil om aan de polemiek deelneemt, maar beïnvloed is door de universitaire middens ¹⁸). Van den anderen kant zou de Nuntius graag van beide partijen het stilzwijgen bekomen, wat hem niet schijnt te gelukken. Trouwens op het ogenblik dat Lupus een tweede brief aan P. Bona richt, waarin hij mededeelt, dat de controverse nog volop aan de gang is, heeft hijzelf reeds zijn open brief aan Noris klaar ¹⁹). In deze brief verklaart onze correspondent, dat hij tegen wil en dank in de twist gewikkeld is, maar het gaat om de eer van Leuven en deze moet hij hooghouden. Van den anderen bemerkt

¹⁵) Over het ontstaan van deze controverse cfr o. a. I. DÖLLINGER - F. H. REUSCH, *Geschichte der Moralstreitigkeiten*, Nordlingen, 1889, blz. 85 vlg.; F. DEININGER, *Der Kampf der Löwener Universität gegen den Laxismus*, Düsseldorf, 1928, blz. 30 vlg.; L. CEYSSENS, *Jansenistica*, blz. 170, nota 8, waar een richtinggevende bibliografie geboden wordt.

¹⁶) De onderscheiden titels van deze geschriften zijn: C. LUPUS, *Dissertatio dogmatica de germano ac avito sensu sanctorum Patrum, universae semper Ecclesiae et sacrosanctae praesertim Tridentinae Synodi circa christianam contritionem et attritionem*, Leuven, 1666; Fr. FARVACQUES, *Quaestio quodlibetica de attritione; seu quae fuerit mens Concilii Tridentini de sufficientia attritionis servilis in sacramento poenitentiae. Habita Lovanii in Schola Artium die 19 Decembris 1665*, Leuven, 1666; *Appendix ad quaestionem quodlibeticam etc.*, Leuven, 1666; M. LE DENT, *De attritione ex metu gehennae eiusque cum sacramento poenitentiae sufficientia. Juxta mentem S. Concilii Tridentini contra dissertationem dogmaticam Exim. P. Christiani Lupi et quaestionem quodlibeticam Exim. P. Francisci Farvacques*, Mechelen, 1667.

¹⁷) L. CEYSSENS, *L'origine du décret du Saint Office concernant l'attrition*, in *Ephemerides Theol. Lovan.*, t. XXV, 1949, blz. 88.

¹⁸) L. CEYSSENS, *L'origine du décret du Saint Office*, blz. 89.

¹⁹) De censuur van de brief is van April 1666.

men, dat hij de Nuntius achter zich voelt, die zijn invloed wil aanwenden om te Leuven het stopzetten van de aanvallen te bekomen, en van Rome een uitspraak te verkrijgen. Deze brief moet overgemaakt worden aan kardinaal Barberini. Dezelfde vraag formuleert Lupus nog eens in een schrijven van 28 April ²⁰⁾.

Al deze brieven bereiken slechts een mager succes: één enkele komt in de handen van de bedoelde kardinaal ²¹⁾. Ook de uitspraak van Rome zal niet voldaan hebben aan de verlangens van de partijen. Het decreet bevatte immers niet veel meer dan een aanmaning voor de twistende kampen hun woorden beter te kiezen, en niet lukraak de termen ketters en dwalend naar het hoofd van hun tegenstrevers te slingeren ²²⁾.

Het decreet van de Aartsbisschop van Mechelen, Alphons de Berghes, waarbij de regeling van de processies herzien werd en verstrengd, bracht een nieuw element in de reeds zo rijk voorziene controversen ²³⁾. De bedelorden voelden zich gekrenkt in hun rechten. Lupus verzamelde tot hun verdediging een ganse reeks documenten, die slechts na zijn dood gepubliceerd werden door zijn medebroeders ²⁴⁾.

Het provinciaal kapittel, dat in 1676 te Edingen vergaderde, verkoos Lupus tot provinciaal overste der Belgisch-Keulse provincie ²⁵⁾. Hier te lande zal hij gedurende zijn provinciaalaat niet lang verblijven. Immers in 1677 maakt hij deel uit van de deputatie, die de Universiteit naar Rome stuurt om de veroordeling te bekomen van een honderdtal lakse proposities ²⁶⁾. Bij zijn afscheid benoemt hij pater Joannes Smidts tot Vicarius-provincialis voor de kloosters van het Vlaams en Duits taalgebied, en pater Joannes Du Pernes voor het Franstalige ²⁷⁾.

²⁰⁾ L. CEYSSENS, *L'origine du décret du S. Office*, blz. 88-89.

²¹⁾ L. CEYSSENS, *L'origine du décret du S. Office*, blz. 90.

²²⁾ Cfr H. DENZINGER - C. BANNWART, *Enchiridion Symbolorum*, Barcelona, 1951, n° 1146, blz. 367.

²³⁾ Cfr F. X. DE RAM, *Nova et absoluta Collectio Synodorum*, t. II, Mechelen, 1829, blz. 263-380.

²⁴⁾ C. LUPUS, *Dissertatio de sanctissimi Sacramenti publica expositione et de sacris processionibus*, Luik, 1681.

²⁵⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 327.

²⁶⁾ Voor het ontstaan en verloop van de deputatie cfr L. CEYSSENS, *Janse-nistica*, blz. 169-253.

²⁷⁾ *Liber capitulorum*, II, blz. 333. Bij brief van 9 April 1677 uit Antwerpen wordt P. Smidts benoemd, samen met P. Du Pernes. Een schrijven van de

Nadat de Congregatie van het H. Officie op 2 Maart 1679 de veroordeling van 76 stellingen heeft uitgesproken, wensen de députés naar hun haardstede terug te keren ²⁸⁾.

Bij hun afscheidsbezoek vragen zij evenwel nog een goedkeuring voor hun eigen leer, zoals die vervat is in de door Leuven gepubliceerde censuren. Steyaert vertrekt daarop naar België. Ook van Vianen wilde terug afreizen, temeer daar men fluisterde, dat de Paus Lupus wilde in Rome houden, en hem een kardinaalshoed geven ²⁹⁾. Een andere reden voor Lupus om in de eeuwige Stad te blijven was het nakend generaal kapittel, waar hij stemrecht bezat, en dat rond Pinksteren zou plaatsvinden ²⁹⁾.

De Universiteit vond deze samenloop van gebeurtenissen zeer voordelig, daar zij aldus twee verknochte leden in de buurt van de Congregaties had om de goedkeuring van haar censuren te bewerken. De Leuvenaren kregen weliswaar geen schriftelijke goedkeuring van hun leer, maar mondeling werd hun medegedeeld, dat hun stellingen zoals zij in de censuren werden gegeven, geen enkele dwaling bevatten en gerust mochten gedoceerd, zelfs gedrukt worden. Deze mededeling werd geregistreerd in het H. Officie. Na het kapittel vertrekken de twee professoren terug naar Leuven, waar zij midden October aankomen en er met open armen ontvangen worden ³⁰⁾.

Al had Lupus zich nu voor de tweede keer bij de Paus verdedigd en met goed gevolg zijn leer laten onderzoeken, toch hield men niet op hem lastig te vallen. In Januari 1680 stierf Gerardus van Werm, koninklijk hoogleraar aan de faculteit van godgeleerdheid. Door de Nuntius en het Hof wordt in zijn opvolging voorzien door de aanstelling van Lupus. De Universiteit voelt zich te kort gedaan in haar recht van benoeming, en de seculiere geestelijkheid aan de faculteit komt tegen de benoeming op omwille van de prebende in de Sint-Pieterskerk, die aan deze stoel verbonden was. Het betekende voor hen een inbreuk op de bedoeling van de stichter, Philips II, die in 1596 de leerstoel had opgericht en verbonden met de prebende, en wel zó, dat beiden niet mochten

generaal, 26 Februari 1678, benoemt P. Smidts Vicarius-Provincialis voor gans de provincie.

²⁸⁾ Cfr H. DENZINGER - C. BANNWART, *Enchiridion*, n° 1151-1215, blz. 369-373.

²⁹⁾ L. CEYSSENS, *Jansenistica*, blz. 222-224.

³⁰⁾ L. CEYSSENS, *Jansenistica*, blz. 225-227.

gescheiden worden. Hierdoor werd de plaats voorbehouden aan een seculier, daar een regulier geen kanunnikale prebende mag ontvangen. Daarbij kwam nog de scheiding, daar het beneficie werd toegewezen aan Huygens.

De regulieren antwoordden daarop, dat de vereniging van leerstoel en prebende nooit door de H. Stoel bekrachtigd was, en dus voor hen geen juridische gevolgen kon hebben. Hoe men ook argument tegenover argument plaatste, Lupus was en bleef benoemd ³¹⁾.

Deze drukke bedrijvigheid deed de kloosterling niet vergeten, dat hij eveneens belast was met het bestuur van de provincie. Tijdens zijn verblijf te Rome maakt hij van de gelegenheid gebruik om bij de Congregatie van de Bisschoppen en Regulieren een rescript te verkrijgen, waardoor de inwendige discipline van zijn klooster verstrengd werd ³²⁾.

De meest ingrijpende verandering onder zijn provinciaalaat is echter de splitsing van zijn territorium. Reeds vroeger was er sprake geweest deze door te voeren, maar telkens zonder resultaat. Ook in het generaal kapittel van 1679 vinden wij geen spoor van dit plan terug ³³⁾. Lupus richt zich evenwel rechtstreeks tot de Paus, en vraagt hem uit naam van het definitorium, omwille van een betere bestuurbaarheid en de daaruit voortvloeiende restauratie van de kloostertucht, de afscheiding van de kloosters van het Duits taalgebied en de oprichting ervan tot een afzonderlijke provincie. Een schrijven van de kardinaal-protector Paluzzi de Altieris, gedateerd 22 Juli 1679, deelt mede, dat de gevraagde maatregel is ingewilligd, en somt de voorwaarden op waarin de uitvoering moet voltrokken worden ³⁴⁾.

Even voor zijn terugkeer naar België stuurt Lupus van uit Rome de convocatie-brief voor het provinciaal kapittel van 1679, dat in October moet samenkomen ³⁵⁾. Door de Paus in Rome weerhouden

³¹⁾ V. BRANTZ, *La création de la chaire de théologie scolastique*, in *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique en Belgique*, t. XXXIV, 1908, blz. 48.

³²⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 346-359.

³³⁾ Cfr N. TEEUWEN, *De Provinciaal Georges Maigret en zijn verslag over de Vlaamse of Nederduitse Augustijnenprovincie in 1625*, in *Augustiniana*, t. I, 1951, blz. 145.

³⁴⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 368-373.

³⁵⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 375.

tot na het feest van de H. Augustinus, ziet hij zich verplicht het kapittel te verdagen tot 16 November ³⁶⁾).

Weldra komen er berichten binnen, dat de koning van Frankrijk weigert de toelating te geven aan de prioren van zijn grondgebied om het land te verlaten, en hen verplicht in hun convent te blijven, tot zij van Rome de toelating verkregen hebben daar een kapittel samen te roepen ³⁷⁾. De Nuntius verwittigt de provinciaal, dat hij het voorgenomen kapittel opheft, en draagt hem op de ganse zaak voor te leggen aan de H. Stoel, en de van daar ontvangen bevelen stipt na te komen ³⁸⁾. Deze beslissing deelt Lupus mede aan zijn kloosters en wendt zich tegelijkertijd naar Rome. In dit laatste schrijven vraagt hij desnoods de afscheiding van de Franse kloosters, als dit kan bijdragen tot de oplossing van de moeilijkheden ³⁹⁾.

Op 28 April roept Lupus dan, krachtens speciale volmachten het kapittel samen, dat een maand later, 25 Mei zijn werkzaamheden begint ⁴⁰⁾. Lupus legt zijn ambt neer en wordt opgevolgd door pater Joannes Smidts, die tijdens de afwezigheid van Lupus reeds de provincie bestuurd had als Vicarius ⁴¹⁾.

De oud-provinciaal trekt zich terug in de studie en de bezigheden van zijn professoraat, voor zover zijn gezondheid het toelaat. Immers enkele maanden later, op 10 Juli 1681 ontruikt de dood hem aan de genegenheid van zijn medebroeders en de achting van zijn collega's en vrienden ⁴²⁾.

De Belgische provincie der Augustijnenorde had een groot en vooraanstaand man verloren. Maar ook in de Leuvense kringen zal men zijn heengaan betreurd hebben. Als trouw verdediger van de faculteit had hij ze vertegenwoordigd te Rome, en door zijn geschriften gepoogd haar naam en faam hoog te houden. Steeds was hij bereid geweest het zijne er toe bij te dragen om de orthodoxie van haar stellingen te verdedigen.

³⁶⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 380.

³⁷⁾ Brief van Lupus van 19 November 1679, bewaard in het generaal archief O. E. S. A. te Rome.

³⁸⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 382.

³⁹⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 383-384.

⁴⁰⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 407.

⁴¹⁾ *Liber capitulorum*, t. II, blz. 408 en vlg.

⁴²⁾ Cfr *Professie-actie*; I. SPYLIAERT, *Historia monasteriorum Ipremsium*, blz. 490.

Uit deze bekommernis voor de zuiverheid van leer zijn een aanzienlijk deel van zijn werken ontstaan. Een volgende paragraaf zal trachten er een analyse van te brengen.

§ 2. DE LITTERAIRE BEDRIJVGHEID VAN CHRISTIANUS LUPUS.

Bij het samenstellen van deze bibliografie hebben wij getracht zoveel mogelijk de eerste editie van Lupus' werken te raadplegen, en ze te bespreken in hun chronologische volgorde, op een enkele uitzondering na.

De eerste publicaties behandelen vooral wijsgerige onderwerpen.

*Prodidagmata philosophica. toti philosophiae praeambula. In quibus accurate explicatur quidquid circa terminorum significationem, suppositionem, ac praedicationem possibile est desiderari. Adeoque non solis philosophis et theologis, sed et juris-peritis perutilia, ac pernecessaria. Lovanii, 1640. In Opera Omnia*⁴³⁾, t. XII, blz. 81-300.

Dit werk vormt een algemene inleiding op de wijsbegeerte, en kan het best vergeleken worden met een tractaat over de logica.

Quaestio apologetica an ovum foecundum anima sensitiva informetur? Sitque verum brutum, verumque animal. S. L., 1640, In Opera Omnia, niet opgenomen.

Op de aldus geformuleerde vraag antwoordt Lupus bevestigend. De bevruchte eikel moet door een ziel geïnformeerd worden door de verwekkers van de vrucht. Bij de mens kan dit niet een verstandelijke ziel zijn, daar deze geschapen wordt. Bijgevolg blijft de *anima sensitiva* over.

Apologia pro anima sensitiva ovi a Balistis et Fulminibus, quibus eam alma Marpurgensis in Hassia Universitas impugnat et expugnare tentat defensa et manutenta, in qua efficaciter ostenditur, quod ovum foecundum anima sensitiva informetur, quodque sit verum brutum, verumque animal. Lovanii, 1641. In Opera Omnia, t. XII, blz. 301-358.

⁴³⁾ Wij verwijzen naar de uitgave door THOMAS PHILIPPINI, Venetië, 12 tomi, 1724-1729. De werken worden geciteerd volgens de paginering van de eerste editie.

Hier verdedigt Lupus zijn voorgaande geschrift, en brengt nieuwe bewijzen naar voor om de tegenargumenten van de Marburgse professoren te weerleggen.

Quaestio quodlibetica de origine Eremitarum, Clericorum, ac Sanctimonialium sancti Augustini decisa ex ipso Augustino, aliisque sanctis patribus coaevis. Duaci, 1651. In Opera Omnia, t. XII, blz. 1-80.

In dit werk onderzoekt onze auteur het ontstaan der Eremieten van Sint Augustinus, der Kanunniken en Kloosterzusters. Zijn conclusie komt hierop neer, dat de eerstgenoemden door Augustinus gesticht zijn als zijn meest uitverkoren zonen ⁴⁴⁾. De *Clerici regulares*, kanunniken van Sint Augustinus, moeten hun oprichting verplaatsen tot na de bisschopswijding van Augustinus. Bij zijn consecratie betrok Augustinus het bisschoppelijk paleis, en daar hij in gemeenschap wilde blijven, heeft hij met veel moeite en werk de *clerici regulares*, die reeds tot de cathedrale geestelijkheid behoorden, verenigd tot een gemeenschappelijk leven ⁴⁵⁾. De moniales kunnen zich echter niet op deze stichter beroepen. Reeds voor hem waren er kloosterzusters in Afrika ⁴⁶⁾. Het enige wat zij van hem ontvingen, is een betere regeling van hun levenswijze: hij bracht hen samen in kloosters en onderwierp hen aan de wet der clausuur ⁴⁷⁾. Ook ten voordele van de Regel van Augustinus breekt hij een lans en besluit tot de anterioriteit van de mannenregel, geschreven voor de Eremieten ⁴⁸⁾.

Synodorum generalium ac provincialium decreta et canones scholiis, notis ac historica actorum dissertatione illustrati. Lovanii, Tomi I en II, 1665. In Opera Omnia, t. I, blz. 177 vlg., t. II, III.

Met deze twee delen begint Lupus de publicatie van zijn hoofdwerk. Zij zijn de vrucht van een geduldig navorsen van verschillende concilies en gescheidkundige bronnen, en brengen ons een poging de geschiedenis te geven van enkele oecumenische en particuliere concilies. Het commentaar beperkt zich niet enkel tot een louter historische uiteenzetting van decreten en canones, maar

⁴⁴⁾ *De origine Eremitarum...*, *Introductio*, blz. 7.

⁴⁵⁾ *De origine Eremitarum...*, cap. XXX, blz. 288-289.

⁴⁶⁾ *De origine Eremitarum...*, cap. XXXII, blz. 312.

⁴⁷⁾ *De origine Eremitarum...*, cap. XXXII, blz. 314.

⁴⁸⁾ *De origine Eremitarum...*, cap. XXXIV, blz. 331-341.

ook de rechtsinhoud, of eventueel de doctrinaire inhoud, waar het geloofskwesties betreft, wordt besproken. Na ieder behandeld concilie geeft de auteur een overzicht van de acten, waarin hij tracht het verloop van het concilie weer te geven, de tijd en waarde te bepalen van de synode.

In het eerste deel bespreekt hij de concilies van Nicea, Sardica, Constantinopel I, Ephese, Chalcedonie en Constantinopel II. Tevens geeft hij een beschouwing over het Latrocinium van Ephese.

Het tweede deel heeft tot onderwerp de concilies van Constantinopel III, het Concilium Trullanum of Quintum-sextum, Nicea II en Constantinopel IV.

Dissertatio dogmatica de germano ac avito sensu sanctorum Patrum unversae semper Ecclesiae, ac sacrosanctae praesertim Tridentinae Synodi circa christianam contritionem et attritionem. Lovanii, 1666. In Opera Omnia, t. XI, blz. 202-243.

Met dit werk werpt Lupus zich midden in de controverse over het al of niet vereist zijn van een volmaakt berouw in de biecht. Hij schaaft zich welbewust aan de zijde van de contritionisten. Na in drie hoofdstukken aard en eigenschappen van de contritio onderzocht te hebben, bestudeert hij in de volgende het fundament waarop zij moet steunen: alle berouw is volgens hem zuivere Godsliefde ⁴⁹⁾. Maar alle Caritas is niet gelijk in graad. Daarom voldoet die Liefde, die God boven alles werkelijk liefheeft, al kan zij de facto nog volmaakter worden ⁵⁰⁾. Alhoewel de vrees voor de hel ongeoorloofd en eigenliefde is, daarom is nog niet alle vrees verkeerd en zondig ⁵¹⁾. Daaruit leidt Lupus af, dat enkel die *attritio* voldoende is, zelfs in de biecht, die voortspruit uit de Liefde tot God ⁵²⁾.

Epistola familiaris ad Reverendum ac Eximium Patrem Henricum Noris, Veronensem, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Theologiae Doctorem ac Professore, qua F. Christianus Lupus eodem in Ordine S. Theol. Doctor et Professor, quibusdam ad nonnulla nuperae suae de christiana Contritione dissertationis capita haesitantibus, juxta Apostoli mandatum, humiliter conatur dare rationes. Lovanii, 1667. In Opera Omnia, t. XI, blz. 247-277.

⁴⁹⁾ *Dissertatio dogmatica...*, cap. III, blz. 10.

⁵⁰⁾ *Dissertatio dogmatica...*, cap. VI, blz. 29.

⁵¹⁾ *Dissertatio dogmatica...*, cap. XIII, blz. 64-67; cap. XIV, blz. 69.

⁵²⁾ *Dissertatio dogmatica...*, cap. XVII, blz. 83.

De *dissertatio dogmatica* had de andere partij naar de pen doen grijpen. Lupus voelde zich verplicht deze aanval af te slaan. Dit is de reden van deze open brief aan Noris, waarin hij zich beklagt over de scherpe aanval, die hij te verduren heeft, en tevens zijn theorie met nieuwe argumenten staft.

Antiqua Ecclesiae ac Reipublicae in Pelagianam haeresim decreta breviter elucidata scholiis chronologicis. Lovanii, 1668. In Opera Omnia, t. XI, blz. 165-199.

Zoals de auteur zelf verklaart in het voorwoord, wil dit boek niets meer zijn dan een compendium, waar in volgorde van verschijnen de verschillende bepalingen tegen de Pelagianen worden verenigd, en tot beter begrip met enkele woorden uitleg voorzien. Hij begint bij het concilie van Carthago van het jaar 412, en eindigt bij een decreet van Paus Nicolaas II (1058-1061).

Synodorum generalium ac provincialium decreta et canones scholiis, notis ac historica actorum dissertatione illustrati. Tomi III, IV, V, Bruxellis, 1673. In Opera Omnia, t. IV, V, VI.

Nu de strijd iets of wat geluwd is, maakt Lupus zijn commentaar op de concilies af. Gans in de lijn van de reeds verschenen delen, wendt hij zich nu meer tot de provinciale synoden, die hij plaatst onder de naam van de destijds regerende Paus.

Het derde deel vangt aan met een viertal historische dissertaties, die vooral bedoelen een uiteenzetting te geven van bestaande gewoonten of misbruiken, die door de besproken concilies aangeraakt worden ⁵³). Deze disgressies zijn nodig, aldus Lupus, om het te geven commentaar beter te begrijpen ⁵⁴). De rest van dit derde deel is uitsluitend gewijd aan de concilies en acten van Leo IX (1049-1054).

In het vierde deel vinden wij de concilies, gehouden onder de Pausen Victor II (1055-1057), Stephanus IX (1057-1058), Nicolaas II (1058-1061) en Alexander II (1061-1073). In dezelfde band begint Lupus ook het commentaar op de acten van Gregorius VII (1073-1085) met een uiteenzetting van het *Dictatus Gregorii VII*.

⁵³) De titels van deze dissertaties spreken voor zich zelf: *De latinorum Episcoporum et clericorum continentia*, blz. 1-86; *De simoniae crimine*, blz. 84-244; *De regia antistitum nominatione*, blz. 246-325; *De laica antistitum investitura*, blz. 325-352.

⁵⁴) *De lat. Episc. et cler. contin., Introductio.*

Het laatste en vijfde deel is volledig aan deze paus gewijd. Ook hier vinden wij een paar losstaande dissertaties. Na het zesde Romeinse concilie ontleedt onze auteur verschillende uitspraken van kerkelijke schrijvers, die betrekking hebben op de ketterij van Berengarius ⁵⁵⁾, na het zevende te Rome gehouden concilie volgt een studie over de aflaten, en na canon 11 van de *Synodus Quin-tilinoburgensis* vindt men een explanatie van het recht van de Paus waar ter wereld ook bisschoppen te wijden ⁵⁶⁾.

Exhibitio sacrorum canonum circa jus regularium Ecclesiarum, quoad Praedicationem divini Verbi. Lovanii, 1674. In Opera Omnia, t. XI, blz. 279-305.

Dit strijdschrift wil aantonen, dat de reguliere Clerus, voornamelijk de mendikanten, het recht bezit vrij te prediken in hun kerken en dat de gelovigen van hun kant deze onderrichtingen mogen bijwonen. Om deze thesis te staven geeft Lupus eerst een overzicht van de ontwikkeling der rechtsnormen en gebruiken, die het predikatie-recht regelen. In de eerste tijden van de Kerk kwam dit uitsluitend toe aan de bisschoppen ⁵⁷⁾. De kloosterlingen mochten weldra in hun eigen convent aan iedereen godsdienstonderricht verschaffen ⁵⁸⁾, en de bedelorden zijn ingesteld om aan die opdracht te voldoen, en op dit gebied op hetzelfde plan geplaatst als de seculiere geestelijkheid ⁵⁹⁾. De voorschriften, die de gelovigen verplichten hun geestelijke onderrichting te krijgen bij hun parochiale clerus interpreteert Lupus zo, dat zij enkel gelden tussen de pastoors onderling, zonder het recht van de regulieren aan te tasten ⁶⁰⁾. Dezen ontvangen hun zending rechtstreeks van de Paus, en spreken dus in diens naam ⁶¹⁾. Hieruit moet dan de conclusie volgen, dat iedereen vrij is de onderrichtingen der exempte kloosterlingen bij

⁵⁵⁾ *Dissertatio de quibusdam sanctorum patrum testimoniis, spectantibus ad Berengarii haeresim*, blz. 317-449.

⁵⁶⁾ *De peccatorum ac satisfactionum indulgentiis*, blz. 555-693; *Dissertatio, An Romanus Pontifex possit omnibus sub coelo Ecclesiis consecrare, aut consecrandos jubere Episcopos*, blz. 764-825.

⁵⁷⁾ *Exhibitio SS. Canonum*, cap. II, in *Opusc. Posthum.*, blz. 685.

⁵⁸⁾ *Exhibitio SS. Canonum*, cap. III, in *Opusc. Posthum.*, blz. 688.

⁵⁹⁾ *Exhibitio SS. Canonum*, cap. V, in *Opusc. Posthum.*, blz. 697, cap. VI, blz. 705.

⁶⁰⁾ *Exhibitio SS. Canonum*, cap. X, in *Opusc. Posthum.*, blz. 727-728.

⁶¹⁾ *Exhibitio SS. Canonum*, cap. XIII, in *Opusc. Posthum.*, blz. 739.

te wonen, zonder ook maar de minste wet of voorschrift te overtreden.

Exhibitio sacrorum canonum circa jus regularium Ecclesiarum, quoad praedicationem divini Verbi, adversus larvati Christophori Philaletis responsionem stabilita, seu confirmata. Lovanii, 1674. In Opera Omnia, t. XI, blz. 307-332.

Het vorige werk werd aangevallen door Martinus Steyaert. Lupus liet zich zo maar niet in de hoek drummen, en hij verzamelde nieuwe argumenten om de aanval op zijn werk af te slaan en zijn thesis te verstevigen.

Oratio panegyrica in laudem sacrosanctae Hostiae miraculose in carnem conversae Middelburgi Zelandorum anno M.CCC.LXXIV. quae Lovanii in ecclesia FF. Eremitarum S. P. Augustini religiose asservatur et colitur, dicta in solemni tria-saeculari jubileo, anni M.DC.LXXIV, die 16 Septembris, quae erat solemnitatis octava. Lovanii, 1674. In Opera Omnia, t. XI, blz. 369-377.

In deze feestrede ter ere van het H. Sacrament van Mirakel, behandelt Lupus de hoge waardigheid van de Eucharistie en de voorwaarden om haar waardig te ontvangen. Hij besluit met het verhaal van andere wonderen, die rond de H. Hostie zijn geschied om de eerbied van zijn toehoorders op te wekken.

Q. Florentis Tertulliani Presbyteri Carthaginensis, liber de praescriptionibus contra haereticos, scholiis et notis illustratus. Bruxellis, 1675. In Opera Omnia, t. IX.

In dit commentaar op Tertullianus' *De praescriptione haereticorum* volgt Lupus deze schrijver op de voet: hoofdstuk voor hoofdstuk herneemt hij en geeft na iedere zin enkele woorden uitleg.

Divinum ac immobile S. Petri Apostolorum Principis, circa omnium sub coelo fidelium ad Romanam ejus cathedram appellationes, adversum profanas hodie vocum novitates assertum privilegium. Moguntiae, 1681. In Opera Omnia, t. VIII.

Zoals blijkt uit de opdracht aan Innocentius XI, heeft Lupus dit boek samengesteld om de stellingen van Paschasius Quesnel te weerleggen. Tegen diens bewering, dat het recht om beroep aan te tekenen bij de Paus een menselijke instelling is, houdt Lupus staande, dat deze instelling wel degelijk door God zelf was gewild. Hierbij steunt hij vooral op historische gegevens, zodat men soms

de indruk krijgt, dat het louter door verjaring aan de pauselijke stoel is vastgehecht. Gelukkig bevestigt Lupus steeds weer opnieuw de goddelijke instelling. De praescriptie zou niets anders zijn, dan een bevestiging van de bestaande orde.

Dissertatio de sanctissimi Sacramenti publica expositione et de sacris Processionibus, in quibus circumfertur cum sacris Sanctorum reliquis et imaginibus venerabilis Altaris Sacramentum. Verbatenus et integre desumpta ex scrinijs Opt. Mem. Magistri, Eximii Viri P. Christiani Lupi, Leodii, 1681. In Opera Omnia, t. XI, blz. 333-368.

Ontstaan naar aanleiding van het decreet van de Aartsbisschop van Mechelen, Alphons de Berghes, waarbij de processies opnieuw geregeld werden, ontwikkelt dit tractaatje de theses, dat de processies met het Heilig Sacrament, waarin de beelden en relieken van Heiligen worden medegedragen, niet zijn tegen de goede zeden of het geloof, maar strekken tot stichting van de gelovigen; de uitstelling van het Allerheiligste strookt met de canones en is daarenboven een zeer loffelijke gewoonte, die redelijk is en vruchten afwerpt op godsdienstig terrein. Dus mag haar geen enkele bisschop opheffen ⁶²⁾.

Epistolae et vita Divi Thomae martyris et archi-episcopi Cantuariensis nec non epistolae Alexandri III Pontificis, Galliae Regis Ludovici septimi, Angliae Regis Henrici II. Aliarumque plurimum sublimium ex utroque foro personarum: concernentes Sacerdotii et Imperii concordantiam. II vol., Bruxellis, 1682. In Opera Omnia, t. X.

Na de dood van Lupus uitgegeven door P. Guilielmus Wynants, bevat dit werk een collectie brieven over de verhouding tussen Kerk en Staat. Vooraf geeft Lupus een *vita* van de H. Thomas, of liever hij stelt een compendium samen uit vroeger verschenen levensbeschrijvingen, die naar zijn oordeel te lang waren, en afzonderlijk lancunes vertoonden. Zelf zal hij dan trachten uit die bronnen een volledig overzicht te geven.

Ad Ephesinum concilium variorum Patrum epistolae, ex manuscripto Cassinensis bibliothecae codice desumptae. Item ex Vati-

⁶²⁾ Deze stellingen worden kort en bondig geformuleerd door Lupus in *Diss. de Sacris processionibus...*, cap. VI, blz. 111.

canae bibliothecae manu-scripto, commonitorium Celestini Papae episcopis et presbyteris euntibus ad Orientem: Tituli decretorum Hilarii Papae: Neapolitanum concilium: Epistolae Anacleti Antipapae: Nunc primum in publicem lucem datum. Lovanii, 1682. In Opera Omnia, t. VII.

Scholia et notae ad variorum Patrum epistolas, concernentes acta Ephesini et Chalcedonensis concilii, nuperrime repertas in bibliotheca celeberrima monasterii Cassinensis, et nunc primum in lucem editas. Lovanii, 1682. In Opera Omnia, t. VII.

Beide werken werden uitgegeven door de zorgen van het klooster van Leuven. Alhoewel de titel een zeker verschil vertoont, en men geneigd is er twee afzonderlijke werken in te zien, toch vormen beide slechts één enkel geheel. Het eerste bevat de tekstuitgave van verschillende documenten, die Lupus bij zijn laatste verblijf te Rome (1677-1679) ontdekt had en zorgvuldig laten copïeren. Terug in België was hij begonnen met een commentaar erop, maar midden in zijn werk kwam de dood hem treffen ⁶³⁾.

Opuscula posthuma, hactenus edita et inedita, auctore Adm. Reverendo ac Eximio Patre Magistro Christiano Lupo, Iprensi, Sacrae Theologiae Doctore et Regio Professore, Provinciae Belgicae Ordinis FF. Eremitarum S. Augustini quondam Priore Provinciali. Cura et opera Reverendi Patris Gulielmi Wynants, ejusdem Ordinis et voti; Tomus Primus. Bruxellis, 1690. In Opera Omnia, t. XI ⁶⁴⁾.

In deze verzamelband vinden wij slechts drie onuitgegeven tractaten. Zij vormen de drie eerste in de rij van negen.

Dissertatio de antiquitate, auctoritate, ac legitimo usu sententiae probabilis.

Hierbij wordt aangetoond, dat de Kerk altijd een waarschijnlijk sententie aanvaard heeft, ook in de toepassing van het goddelijk recht en het natuurrecht ⁶⁵⁾. Men mag gerust een *sententia probabilis* volgen, zelfs tegen zijn eigen gedacht in, als men er een gewichtige reden voor heeft ⁶⁶⁾. Het tractaat besluit met een be-

⁶³⁾ Midden in het commentaar op caput CC vinden wij de volgende mededeling: *Huic operis scholio immortalis est frater Christianus Lupus, anno Incarnati Verbi M.XC.LXXXI. Mensis Julii die decima.*

⁶⁴⁾ Een tweede deel is bij ons weten nooit verschenen.

⁶⁵⁾ *De sententia probabilis*, cap. IV-VIII, blz. 11-44.

⁶⁶⁾ *De sententia probabilis*, cap. IX-X, blz. 45-60.

schouwing of alle uitspraken van de kerkvaders waarschijnlijk zijn ⁶⁷⁾).

Dissertatio de simonia Monasteriorum.

Uitgaande van de vaststelling, dat bij hun intrede in het klooster sommige welstellende gelovigen hun orde een gift schonken, beschrijft onze auteur de verschillende misbruiken, die uit die gewoonte ontstaan waren. Hierbij aansluitend ontwikkelt hij de bestaande wetgeving omtrent het bezit van kloostergemeenten en van de *manus mortua*.

Dissertatio de antiqua disciplina militiae.

Het doel van dit tractaat is een overzicht te geven van de meningen der christelijke vorsten en soldaten over de oorlog en de voorschriften, die in ieder gewapend conflict van kracht blijven.

In de *Opera Omnia* vinden wij nog twee onuitgegeven werken, die waarschijnlijk aan de uitgever van bovengenoemde posthume tractaten ontsnapt waren.

Dissertatio de Meletii et Arii Personis, moribus, atque erroribus.
In *Opera Omnia*, t. I, blz. 1-176.

Van deze dissertatie is de titel zeker te eng. Lupus geeft niet enkel een uiteenzetting van de ketterij van Arius en Meletius, maar eveneens een commentaar op verschillende Oosterse concilie's en een beschrijving van de organisatie van de hiërarchie in de kerken van Alexandrie en Egypte.

De vocibus Substantia, Essentia, Persona, Subsistentia, Consubstantialitate, etc. In *Opera Omnia*, . II, blz. 300-342.

Dit werk sluit aan bij zijn *Prodidagmata*, en geeft een nadere omschrijving van sommige begrippen en termen uit de wijsbegeerte en theologie.

Summum Romanae Apostolicae Sedis privilegium quoad evocationes, ac appellationes Germanicas, Belgicas, Anglicas, etc. Opus eximii ac doctissimi Patris Christiani Lupi Iprensis, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, Sacrae Theologiae Doctoris, ac Lovanii Regii Professoris primarii. Nunc primum e tenebris erutum studio ac labore Th. Philipini Ravennatis ejusdem Ordinis. Bononiae, 1742.

⁶⁷⁾ *De sententia probabili*, cap. XIII-XV, blz. 73-95.

Dit werk vormt als het ware een bijvoegsel aan de *Opera Omnia*. Opgevat als het boven besproken werk over het recht beroep aan te tekenen bij de H. Stoel, maar niet te verwarren er mede, geeft het een overzicht van de gebruiken op dit gebied, vooral bij de meer noorderlijke streken.

Uit dit bibliografisch overzicht blijkt, dat Lupus zich heeft ingelaten met alle takken van de kerkelijke wetenschappen. Naast de wijsbegeerte schonk hij zijn aandacht aan de theologie, maar vooral de geschiedenis van de concilies hield zijn aandacht gaande. In zijn *Synodorum generalium* heeft hij een zeer uitgebreid materiaal vergaderd, waarmede de hedendaagse vorser zich nog veel voordeel zou kunnen doen, al was het enkel maar om tot een kennis der bronnen te komen.

M. BAEKELANDT, O. E. S. A.